

УДК 338.24:338.43

М. В. Калінчик,

д. е. н., професор кафедри економіки і підприємництва,

Дніпропетровська філія Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна"

СОФІЗМИ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ

M. Kalinchyk,

Ph.D., Professor of Economics and Business Dnipropetrovsk branch

of the Open International University of Human Development "Ukraine"

SOPHISTRY IN AGRICULTURAL SECTOR MANAGEMENT

Досліджено причини існуючої надмірної варіації цін на ринку продовольчої пшениці як наслідку відсутності системного узгодження інтересів усіх учасників об'єктивно інтегрованого виробництва. Показано можливі шляхи вирішення проблем стабілізації цін, які гарантуватимуть справедливий розподіл прибутків у зернопродуктовому підкомплексі.

Investigated the reasons of the existing excessive variations of wheat market prices as a consequence of the lack of systematic coordination of the interests of all participants of objectively integrated production. Shown the possible solutions to prices stabilization that guarantee a fair distribution of income within the grain product subcomplex.

Ключові слова: ринок зерна, інтервенція, моніторинг, регулювання і стабілізація цін.

Key words: grain market, intervention, monitoring, price regulation and stabilization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За всі роки трансформації аграрного сектору економіки реформатори постійно знаходили і пропонували заходи та механізми, що мали вирішити всі аграрні проблеми і в першу чергу на ринку зерна. Проте з кожним роком економічна ситуація на селі загострювалася і в останній час вилилася в політичний супротив. Важко уявити, як на селі може зберігатися спокій, якщо дрібні, середні і навіть основна частина великих сільськогосподарських підприємств реалізовували пшеницю за ціною, що у 1,5—10 разів була нижча ринкової. Постає запитання: чи можливо в Україні стабілізувати ціну на пшеницю на ринковому рівні для всіх первинних товаровиробників та що треба змінити, щоб цього досягти.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Ринок зерна і напрями його регулювання досліджувала велика низка науковців. Проте зернопродуктовий підкомплекс як об'єктивно інтегрований насправді до цього часу є цивілізовано не інтегрованим у виробничу систему і тому, наприклад, вітчизняні зернотрейдери досягають небачених у світі результатів (прибутковість майже у 20 разів вища, ніж у зару-

біжних трейдерів), а первинні виробники мають збитки і банкрутують. Істина прихована в глибинах системного дослідження, яке спробуємо провести.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз причин існуючих проблем на ринку продовольчої пшениці й обґрунтування шляхів їх вирішення. Методологія дослідження лежить в площині розгляду динамічних процесів щодо виробництва, експорту-імпорту, сальдо залишків пшениці, варіації їх обсягів за роками та як вони (процеси) впливають на можливість управління рівнями цін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Із приходом до влади кожний новий Кабінет Міністрів України продовжує безперервне "удосконалення" економічних механізмів, передбачених чинними законами. Наслідком таких "удосконалень", наприклад, на ринку зерна, стає дедалі більша кількість сільськогосподарських товаровиробників — банкрутів, землі яких переходять до кількох десятків агрохолдингів. Так, за останні роки кількість фермерських господарств зменшилася більш як на 4 тис.

і налічує тільки 40,5 тис. За результатами господарської діяльності 2013 р. після запровадження останніх методів регулювання ринку зерна банкрутами можуть стати ще більше фермерських господарств. Що буде робити новий технічний Уряд: далі "удосконалювати" механізми, застосування яких призвело до існуючого стану аграрного сектору економіки, чи спробує провести експертну їх оцінку і розробити нові, які будуть конструктивними й задовольнятимуть усі верстви населення України?

Багато питань постало після того, як вже на початку 2014 р. Міністерство аграрної політики та продовольства для підмоги існуючим ринковим агенціям почало створювати дочірнє підприємство Аграрного фонду — "Агрофонд-зерно". Специфічні функції його конкретизував тодішній профільний міністр — нова агенція буде проводити товарні інтервенції на внутрішньому ринку борошна і круп [1]. Нагадаємо, що на допомогу Аграрному фонду з функціями інтервенції зерна (скупівля зерна в період надлишку його на ринку або, в протилежному випадку, — вихід на ринок, а також фінансова підтримка — через укладання строкових контрактів на поставку майбутнього урожаю), як заходу цінової стабілізації на зерно, ще раніше була створена Державна продовольчо-зернова корпорація України (підтримка вітчизняних товаровиробників, оптова торгівля, формування й управління державними ресурсами зерна тощо). Тобто, дві останні агенції мали узгоджувати попит із пропозицією зерна, а нова ("Агрофонд-зерно") — борошна і круп. Хоча й Аграрний фонд, як стверджує Міністерство аграрної політики та продовольства, також займається інтервенцією борошна (організована переробка зерна пшениці та жита з державного інтервенційного фонду для інтервенції борошна на хлібопекарські підприємства) [2].

Що ж саме не доопрацьовували на ринку зерна щодо стабілізації цін Аграрний фонд з Державною продовольчо-зерною корпорацією України (з дочірнім підприємством компанією "Хліб Інвестбуд")? Або ж якими є результати регулювання цими агенціями цінової стабілізації в Україні? Стабілізували ціну на зерно чи "бізнесували" з дозволу держави в інтересах обмеженого кола чиновників?

Якщо в Україні до 2010 р. застосовували механізм виділення коштів із бюджету на здешевлення кредитів для сільгоспвиробників (до 1,7 млрд грн), то з відмовою від пільгового кредитування на заміну цьому механізму на початку 2013 р. набрав чинності Закон України "Про

аграрні розписки" — як фінансовий інструмент залучення додаткових кредитів саме під заставу майбутнього врожаю, який був розроблений Інститутом розвитку аграрних ринків на основі досвіду фінансування аграрного сектору економіки в Бразилії. Однак такий механізм кредитування первинних товаровиробників може розпорошити кошти Аграрного фонду, а після цього досить складно буде сформулювати товарну партію зерна для зернотрейдерів. Для успішної експортної діяльності "українського бізнесу", включаючи Аграрний фонд із його сателітами, вимоги цього закону не дуже для них доречні. На словах представники зернового бізнесу також підтримують положення Закону України "Про аграрні розписки", адже механізм фінансування первинних виробників під заставу майбутнього врожаю в Бразилії дав можливість досягти відчутних успіхів у економічному розвитку фермерських господарств. Проте зернотрейдерам разом із Аграрним фондом не подобається головна складова бразильського механізму — необхідність мати довідки про виробників зерна та земельні ділянки, на яких його вирощували. Саме ця умова є обов'язковою для контролю за цінами, за якими товаровиробники пропонують зерно для продажу.

Фактичні результати регулювання цін на зерно в Україні засвідчують, що всі "удосконалення" механізмів регулювання цін кожного уряду, що був при владі, зводяться до забезпечення успішного бізнесу чиновників. Аграрний фонд не узгоджував у динаміці за календарними місяцями попит із пропозицією та не дбав про експорту зерна в найбільш сприятливі терміни або імпорт у період найнижчих світових цін, а планово наповнював зерносховища зерном від обмеженої кількості суб'єктів аграрного ринку. Планово! Всі зернові країни світу залежно від змін запасів на власних і світових зерносховищах скуповують в інтервенційні фонди (або не роблять цього, зважаючи на стабілізацію виробництва та руху зерна) необхідну кількість зерна або ж збільшують квоту на його експорт, а в Україні наповнюють сховища Аграрного фонду за планом, складеним за 1—5 років до початку збирання зерна. Невже мають надзвичайно точні й достовірні прогнози валового збору зерна у світі? Як зазначила у 2011 р. Рахункова палата, Аграрний фонд діяв у зворотному напрямку — безпроцентне кредитування отримували багаті посередники, а не сільськогосподарські товаровиробники, а придбане зерно, призначене для стабілізації цін, перепродували окремим зернотрейдерам [3].

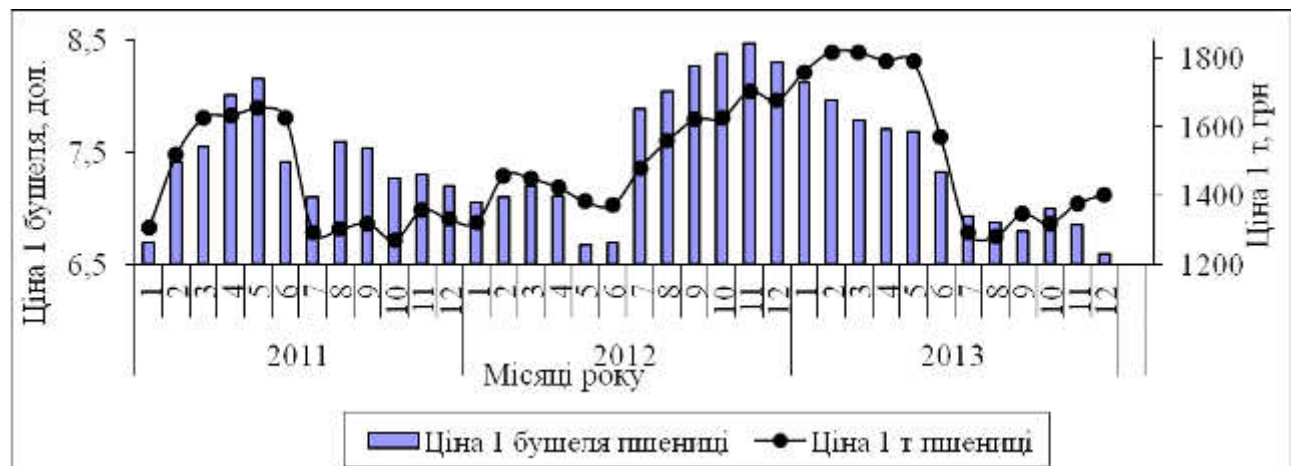

Рис. 1. Динаміка цін реалізації первинними виробниками України і фермерами США одиниці обсягу пшениці в 2011—2013 рр.

Як наслідок, під час проведення весняно-польових робіт первинних сільськогосподарських товаровиробників фінансують як комерційні, вертикально інтегровані структури (включаючи агрохолдинги), так і банки з терміном повернення кредитів — відразу після жнив. Саме вони вимагали якнайшвидше розрахуватися за фінансову допомогу та скуповували за безцінь пшеницю у фермерів, сільськогосподарських товаровиробників, а сформовані товарні партії переуступали зернотрейдервам (рис. 1). Тому перші три місяці 2013/14 маркетингового року (липень — вересень) первинні товаровиробники України реалізовували до 60 % зерна пшениці та до 90 % — до кінця року. Тоді як фермери США продають свою продукцію в період, коли ціна найвища. Іншого з цінами в Україні й не могло бути, адже у серпні на ринок вимушено надходив практично весь урожай зерна. А тому в 2013 р. навіть середня ціна зерна за місяцями коливалася до 15 %, а в липні — серпні порівняно з цим періодом 2012 р. зменшилася на 200—300 грн. і становила 1286 грн. за 1 т пшениці. Порівняно із цінами, що склалися на початку року, падіння досягло 500 грн. за 1 т, або на 30%.

У 2012 р. хоч ціна і була вищою, ніж у наступному 2013 р., проте різниця в цінах між групами господарств досягала 5-кратної величини. Так, у 2012 р. 55 сільськогосподарських підприємств (із 6979, що вирощували пшеницю) реалізували 1 т зерна за ціною 599 грн., а 64 — за ціною 2712 грн. (середня — 1556 грн.). Водночас 12 сільськогосподарських підприємств продавали пшеницю за ціною 244 грн. за 1 т (табл. 1).

Такої розбіжності в цінах не спостерігалося, коли були відсутні всі ці агенції, що нібито регулюють ціни і забезпечують прибутковість

сільськогосподарської діяльності. Крім того, такого розкиду цін не було в будь-якій країні світу, включаючи й Україну, за останні 200 років. Навіть із знищенням Гетьманщини Росією і забороною експорту споживчих товарів (тютюн, горілка), запровадження високого мита та надання окремим можновладцям (наприклад, князю Меншикову) права скуповувати в Україні льон і волів, ціни реалізації хоч і були нижчими ніж ринкові, але не на стільки, як зараз пропонують спеціалісти з регулювання на вітчизняному ринку зерна.

Посилання чиновників різних рангів на аналогічний досвід країн світу в регулюванні цін на зерно є недоречним, адже такого досвіду в інших країнах світу немає. Це, на жаль, досвід України, коли первинний товаровиробник за безцінь здає своє зерно. Світовий досвід передбачає максимальну підтримку фермерів, адже вони виробляють сільськогосподарську продукцію, яка на наступних стадіях інтеграції безмежно наповнює фінансами державний бюджет. Колишній профільний міністр пояснював, що зниження внутрішніх цін на зерно у другій половині 2013 р. пов'язано зі світовим його перевиробництвом. Товаровиробники могли втратити ще більше, якби зібрали не рекордний урожай — 63 млн т. Це була б катастрофа [1]. Можливо міністр забув про створені ним агенції, які повинні були турбуватися не про нарощення експорту, а мали стабілізувати ціни. Цікаво, що навіть за часів Російської імперії експорт стимулювали стягненням податку після збирання врожаю, тарифними преференціями на перевезення до морських портів, що змушувало селян зменшувати використання зерна на продовольчі та фуражні цілі й нарощувати обсяги його продажу. Вітчизняні управлінські "кулібіни" знищили тваринництво

Таблиця 1. Залежність рівня рентабельності виробництва пшениці від рівня цін її реалізації товаровиробниками, 2012 р.

Групи господарств за ціною 1 т пшениці	Кількість господарств	Площа посіву пшениці в господарстві, га	Урожайність пшениці, т/га	Витрати на 1 га пшениці, грн.	Повна собівартість 1 т, грн.	Ціна 1 т, грн.	Прибуток, грн. на		Рівень рентабельності, %
							1 т	1 га	
До 500,0	12	187,50	1,07	2156,13	415,55	243,78	-171,77	-159,24	-41,34
500,1-750,0	33	239,09	2,07	2769,14	1318,58	644,79	-673,79	-1387,35	-51,10
750,1-1000,0	137	248,96	2,10	2420,78	1245,63	916,89	-328,74	-536,91	-26,39
1000,1-1250,0	569	332,24	2,39	3080,34	1232,50	1169,81	-62,69	-137,14	-5,09
1250,1-1500,0	2638	461,17	2,90	3535,93	1290,25	1416,59	126,33	380,09	9,79
1500,1-1750,0	3015	635,91	3,09	4070,70	1420,41	1593,42	173,01	587,75	12,18
1750,1-2000,0	433	628,03	3,18	4619,78	1576,80	1843,98	267,18	847,58	16,94
2000,1-2250,0	78	790,00	3,27	5021,63	1714,83	2131,26	416,43	1761,06	24,28
Понад 2250	64	481,88	2,86	4360,79	1851,47	2711,79	860,33	1934,48	46,47
Всього	6979	534,68	2,99	3885,31	1392,90	1555,92	163,02	517,86	11,70

(відповідно — скоротили потребу зерна на фураж), а системою кредитування з вимогою негайного повернення (з відсотками) без будь-яких труднощів скуповують за безцінь все зерно для своїх експортних потреб.

Нагадаємо колишньому міністру аграрної політики та продовольства, що у світі постійно спостерігаються спади й наростання обсягів виробництва пшениці, тому перехідні її запаси також коливаються. Так, за даними ФАО, із 20 років (1994—2013) перехідні запаси у розрахунку на 1 жителя протягом 12 років (1994—2002 і 2009—2011) були вищі, ніж у 2013 р. і тільки у 8-річному періоді були нижчими. Але в роки

збільшення виробництва пшениці ринкові ціни не знижувалися катастрофічно — за рахунок управління запасами пшениці через 0,5—1 рік її запаси скорочувалися і були сприятливими роки для експорту продукції. Так, в останні роки найнижчі запаси пшениці у світі спостерігалися у 2006 р. — 134,7 і у 2007 р. — 129,6 млн т, а в наступні три (2009—2011) валове виробництво зросло на 40—80 млн т, а обсяги запасів досягли 199—202 млн т, або у 1,5 раза більше (табл. 2).

Проте ціни в ці роки суттєво не знизилися по країнах світу. Так, тільки у 2009 р. (світові запаси — 202 млн т) порівняно із 2006—2007 рр. ціни знизилися в небагатьох домінуючих у зерновому виробництві країнах (в Україні — на 22, Великобританії — 11, США — 9, Іспанії — 4, Росії — 9, Румунії — 17, Німеччині — 17 %). У таких великих зернових країнах як Аргентина, Австралія, Бразилія, Канада, Китай, Пакистан, Казахстан, які виробляють третину світових обсягів пшениці, ціни на неї зросли на 10—50 %, а в наступні два роки — на 50—80 %.

Звернутися до категорії "софізм" автора змусили всі існуючі й нескінченні в часі заходи аграрної реформи, які як калейдоскоп змінюються під кутом зору "покращення" ринкових відносин. Нагадаємо, що софізм — це помилкове висловлювання, яке при поверхневому розгляді здається правильним, але ґрунтується воно на навмисному, свідомому порушенні правил логіки. Щодо України, то власне в завданні стабілізації цін за допомогою інтервенції зерна закладено помилку. За виробництва

Таблиця 2. Світове виробництво і використання пшениці

Рік	Виробництво		Споживання		Перехідні запаси	
	всього, млн т	у т.ч. на 1 жителя, кг	всього, млн т	у т.ч. на 1 жителя, кг	всього, млн т	у т.ч. на 1 жителя, кг
1994	523,0	92,9	440,8	78,3	164,2	29,2
1995	537,5	94,1	450,9	78,9	155,7	27,2
1996	581,3	100,3	473,7	81,7	163,7	28,2
1997	610,2	103,9	472,8	80,5	197,3	33,6
1998	590,4	99,1	471,4	79,1	209,5	35,2
1999	586,8	97,2	482,6	80,0	210,9	34,9
2000	583,2	95,2	477,8	78,0	207,3	33,8
2001	583,8	94,1	476,9	76,9	204,3	32,9
2002	569,6	90,7	490,3	78,1	169,9	27,1
2003	555,4	87,3	489,4	77,0	136,1	21,4
2004	626,7	97,4	497,7	77,3	157,0	24,4
2005	618,8	95,0	506,4	77,7	154,7	23,7
2006	596,5	90,5	506,0	76,7	134,7	20,4
2007	612,6	91,8	515,6	77,3	129,6	19,4
2008	683,5	101,2	522,1	77,3	169,5	25,1
2009	687,0	100,5	533,5	78,1	202,3	29,6
2010	652,4	94,3	539,6	78,0	199,0	28,8
2011	697,3	99,6	550,4	78,7	198,9	28,4
2012	656,4	92,7	543,0	76,7	176,1	24,9
2013	712,7	99,5	567,1	79,2	185,4	25,9

Джерело: [4].

17 млн т пшениці в середньому за 2000—2012 рр. і 33 % його варіації (5,8 млн т) скупівлею 1—3 млн т зерна ціну врегулювати неможливо, тому що цього обсягу замало — всього 6—17 % до валового виробництва (табл. 3).

Тільки згадуючи про інтервенцію, але не розуміючи (або не бажаючи цього робити), що це таке, ринкові ціни стабілізувати не вдасться.

Країни, які виробляють обсяги зерна пшениці в межах внутрішньої потреби (Китай, Індія, Німеччина, Пакистан, Польща, Туреччина, Великобританія та ін.), передусім стабілізували виробництво пшениці (варіація — 7—12 %). Шляхом проведення моніторингу руху пшениці у сховищах держави, балансів і прогнозів світового виробництва зерна та цін на нього встановлювали як обсяги інтервенції, так і квот експорту (або імпорту), внаслідок чого варіація обсягів пшениці на внутрішні потреби (включаючи перехідні запаси) вже не перевищувала 10—12 %. В іншій групі країн (Аргентина, Австрія, Канада та ін.), які експортують 60—70 % валового виробництва зерна пшениці (варіація витрат із перехідними запасами (виробництво+імпорт-експорт) максимальна і досягла відповідно 44—92 %). Але за рахунок вмілого управління запасами зерна (зберігання і експорт в найсприятливіший період) досягається високий рівень ефективності як зовнішньоекономічної діяльності, так і сільськогосподарського виробництва (вихід на ринок у період високих цін експорту). Наголосимо на основному — із зерна інтервенційного фонду за кордоном не виробляють борошна, адже в протилежному випадку втрачається будь-яка логіка такої діяльності. Наявність на ринку зерна або борошна інтервенційного фонду так само негативно впливає на ціну, як і його перевезення із одного сховища в інше (перехідні запаси не змінюються).

До окремої групи країн можна віднести Україну і Росію, де на експорт припадає 20—30 % зерна пшениці, а тому ефективність виробництва пшениці первинними виробниками залежить більшою мірою від внутрішнього ринку. А тому перед ними стоїть проблема стабі-

Таблиця 3. Вибіркові статистичні показники зовнішньоекономічної діяльності на ринку пшениці за 2000—2012 рр.

Країна	Виробництво		Експорт		Імпорт		Сальдо	
	Середнє, тис. т	Коефіцієнт варіації, %	Середнє, тис. т	Коефіцієнт варіації, %	Середнє, тис. т	Коефіцієнт варіації, %	Середнє, тис. т	Коефіцієнт варіації, %
Аргентина	13630	19	8593	25	0	113	5256	56
Австралія	21282	28	14032	26	25	329	6557	92
Білорусь	1451	38	2	132	306	96	1663	22
Бразилія	4514	32	583	121	6189	12	10132	11
Канада	24072	14	16268	15	45	66	7604	44
Китай	104477	11	671	119	2622	74	105086	10
Франція	36879	9	16681	13	374	41	20287	16
Німеччина	22879	8	5978	29	2198	55	19136	10
Індія	76334	10	1211	120	777	226	74355	9
Казахстан	13258	27	4012	31	14	150	9255	44
Пакистан	21556	10	413	146	760	120	21740	12
Польща	8884	9	572	91	568	60	8903	10
Російська Федерація	47271	19	9552	52	727	100	39243	17
Туреччина	19864	7	455	127	1854	77	21243	10
Україна	17040	33	4612	76	379	223	12913	31
Великобританія	14734	10	2533	26	1133	15	13456	10
США	57441	11	27569	13	1946	27	31459	20
Світ	629424	7	126915	10	126272	10	624992	7

лізації виробництва зерна. За 2006—2012 рр. варіація обсягів виробництва пшениці в Україні і Росії становила відповідно 23 і 18 %, експорту — 64 і 18 %, а внутрішні витрати та перехідні запаси — 30 і 18 %. Звідси, як можна переконалися, ціни на внутрішньому ринку залежать від синхронізації всіх агенцій у ланцюгу "виробництва — переробка — реалізація — споживання", а саме: стабілізації виробництва (зменшення варіації виробництва), інтервенції та експортно-імпортні операції — вони з'єднані в єдину економічну систему. Через неузгодженість дій великої кількості українських агенцій, які нібито стабілізують ціни, їх коефіцієнт варіації за роками в країні тільки наростає. Так, у 2003—2005 рр. він дорівнював 16,3 %, у 2006—2008 — 16,7 і у 2009—2011 рр. — 19,8 %.

В останні роки у більшості зернових країн світу ціни на пшеницю стабільніші, ніж в Україні. За 2009—2011 рр., наприклад, в Аргентині варіація ціни пшениці становила 18,1 %, Австралії — 11,7, Білорусі — 18,2, Бразилії — 5,6, Канаді — 12,6, Китаї — 7,6, Казахстані — 11,7, Новій Зеландії — 5,8, Росії — 14,1, Туреччині — 3,2 і США — 16,6 %. Як бачимо, навіть у країнах з нестабільними обсягами виробництва варіація цін може бути низькою як похідний результат регулювання обсягів перехідних запасів зерна й експорту або імпорту в найбільш

сприятливі періоди часу. Можна досягти (і багато країн світу досягають) цінової стабільності шляхом управління запасами зерна пшениці внаслідок чого в країні може бути його значно більше від потреби або в її межах. У сприятливі майбутні періоди року держави імпортують (за тенденції зниження ринкових цін) або експортують пшеницю чи будь-яке інше зерно.

І насамкінець, знову про софізми. За Аристотелем, це підміна основної думки доказу, за якого дбають не про істину, а про практичну вигоду. Серед помилок в українській аграрній економіці найбільш поширені психологічні. Серед них: інтелектуальні (збідненість фактичних знань з проблем управління економікою, лінощі у мисленні), афективні або емоційні (побоювання мислити нестандартно через можливі відхилення власних пропозицій від "встановленого" бачення і пошук лише обмежених фактів, що підтверджують "керівні" погляди) і вольові (наявність в аргументації вольового елемента, що не допускає заперечення тощо).

Чи зможе новий технічний Уряд звільнитися від софізмів й укомплектувати його керівні кадри професіоналами? У нас "призначають розумними" в управлінні аграрним сектором не економістів (але із науковими ступенями і званнями академіків з економіки), міністрів — взагалі без сільськогосподарської освіти тощо. Тому всі свої управлінські зусилля вони змушені з об'єктивних причин спрямовувати лише на своє збагачення. Можливо й не потрібно професіоналам з управління знати всі тонкощі ринкової економіки, але в них повинен бути глузд знайти аналітиків, які зможуть структурувати проблеми, та запропонувати реальні (не імітаційні) шляхи їх вирішення. Таких спеціалістів за кордоном називають джерелістами — людей, що системно бачать проблему й уявляють, як її розкласти на складові та кому доручити розв'язання та зведення в загальну економічну систему. І це потрібно зробити не тільки для удосконалення ринку зерна. Ще більші, наприклад, проблеми на ринку молочної продукції. Продовження вирізання тварин і споживання, наприклад, 5—20 % сиру твердого від норми або рівня розвинених країн є тому підтвердженням. Сподіватимемося, що претендентами на крісло прем'єрів будуть саме джерелісти, а не партійні функціонери з купою куплених дипломів і наукових ступенів і звань. Тоді дійсно економіка функціонально буде удосконалена, а її структура сприятиме збільшенню зайнятості сільського населення та

відповідатиме існуючому попиту населення й найбільш ефективним експортним потребам.

ВИСНОВКИ

В Україні відсутні механізми регулювання економічних відносин на ринку продовольчої пшениці. Про це красномовно свідчить 1,5—10 — кратна розбіжність у цінах, за якими первинні товаровиробники реалізують вироблену ними пшеницю.

Зарубіжний досвід показує, що залежно від прийнятої стратегії розвитку зернового господарства (виробництво: для власних потреб, експорту, необхідність імпорту тощо) застосовують механізми стабілізації виробництва або перехідних запасів тощо за рахунок проведення експортно-імпортних операцій у сприятливі календарні періоди тощо.

Література:

1. Інтерв'ю Міністра аграрної політики та продовольства Миколи Присяжнюка в газеті "Урядовий кур'єр" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/node/11645>

2. Хліб не дорожчатиме — Мінагропрод [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/hlib_ne_dorogchatime_minagroprod_1787229

3. Рахункова палата вважає, що Аграрний фонд працює на користь окремих компаній [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrainianweek.com/News/18369>

4. USDA Economic Research Service-Wheat Data [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx#25184>.

References:

1. Ischenko, H. (2014), "Interview of the Minister of Agrarian Policy and Food Mykola Prisyazhnyuk", Uriadovyj kur'ier, vol. 12.02.

2. Ukrinform (2014), "Bread will not go up — Minagroprod", available at: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/hlib_ne_dorogchatime_minagroprod_1787229 (Accessed 18 May 2014).

3. Ukrainian Week (2011), "Accounting Chamber finds that Agrarian Fund is working in favor of individual companies", available at: <http://ukrainianweek.com/News/18369> (Accessed 18 May 2014).

4. USDA (2014), "Economic Research Service-Wheat Data", available at: <http://www.ers.usda.gov/data-products/wheat-data.aspx#25184> (Accessed 18 May 2014).

Стаття надійшла до редакції 21.05.2014 р.